List 28.

Tečaj XVI.

NOVICE

gospodarske, obertniške in narodne.

Izhajajo vsako sredo po celi pôli. Veljajo v tiskarnici jemane za celo leto 3 fl. 40 kr., za pol leta 1 fl. 50 kr., za četert leta 55 kr.; pošiljane po pošti pa za celo leto 4 fl. 40, za pol leta 2 fl. 20 kr., za četert leta 1 fl. 10 kr.

V Ljubljani v sredo 14. julija 1858.

Gospodarske skušnje.

(Nekaj od obrezovanja breskev). V tukajšnem vertu se nahaja kakošnih 50 lepih in velicih breskev, ktere na nalašč za-nje napravljenih brajdah pri zidu čversto rastejo. Breskve v tukajšnih vertih obrezujemo vsako leto pozno v jeseni, mesca listopada (novembra), in jih na late privezujemo; vsako leto so polne in donašajo tako debele breskve, da jih je lepo viditi. Pri obrezovanji se mora pa med drugim skerbno na to gledati, da se drevesom vselej zarodnih mladik pustí. Breskvo že v jeseni obrezovati in na late pripenjati je koristno in s tem več potrebno delo, ker imamo spomladi z obdelovanjem nogradov in drevesnic (vertnih šol) dosti opraviti. Vsak kmetovavec mora vesel biti, če je za spomlad že poprejšno jesen kakošno delo doveršil, da mu ga ni treba spomladi opravljati, ker ima dela toliko, da dostikrat ne vé, kterega bi se poprej lotil. Breskvo v jeseni obrezavati je pa tudi zato dobro, ker zdrava ostane in ne smolí tako kakor one, ki so spomladi obrezane bile, zato pa tudi rada rodí. Ker pa breskvam spomladanski mraz zlo škodva, se mora spomladanskega mraza skerbno varovati; naj se že obrezuje v jeseni ali spomladi. Kdor tega ne storí, mu gotovo ne bo sadú prinesla, kakoršnega sadjorejic željno pričakuje. Zato bi bilo prav, da bi si sadjorejci, kteri imajo dovelj breskev, pripravnih štorij napravili, da morejo, kadar žuga mraz, ž njimi breskve, kader so v cvetji, pokriti. Take štorje si vsak sam ali iz slame ali pa iz terstja ali bičja napravi, in naj ž njimi drevesa mraza varuje. Te štorje skorej vsak človek dobro pozná, torej mi jih ni treba posebej popisovati. Jez imam v tukajšnih vertih 150 takih štorij, ktere mi služijo za dvé rečí: pozimi jih na severno stran brajd postavim, da varujejo drevésa zimske zmerzlíne, spomladi pa bolj na južno, in tako obvarujem zdrave drevésa, ktere mi vsako leto obilo obilo lepega sadú prinesó.

Tako piše gospod C. Silex, vertnar kraljeve grajšine „Gorgast“ v „Frauend. Blätter“

(Mramorja pregnati). Iz lastne skušnje priporočam česenj za najbolje sredstvo, s kterim se ne prežene samo mramor, temuč tudi polži in miši. Ako se le nekoliko strokov ali pa le česnjevega perja po njih potih sèm ter tjè potakne, bodo kmali mramorji in drugi merčesi svoje naselišča popustili, ali pa celó od česnjevega smradú na mestu pocepali. Tudi mravljinci se s česnjevim duhom prepodé.

Sedanja žitna céna in njeni nasledki.

Govor gosp. Karla viteza Kleyle-ta v poslednjem vélikem zboru c. k. kmetijske družbe na Dunaji.

(Konec.)

Kako bi se dalo to doseči, da bi gospodarstvo tudi pri nizki žitni ceni kaj nêslo, bilo je že mnogokrat pretresovano.

Pomočki za to so, da se s kmetijstvom vred združi kmetijska obertnija, da se redí več živine, da se seje več klaje in zemlja bolje obdelava.

Vsak pa lahko spozná, da se to ne dá v enem hipu doseči, ampak da je veliko časa treba za to, in da največja ovéra v vsem tem je, da kmetovavec ne dobí dnarjev za majhne obresti na pósodo.

Pri ti priložnosti moram posebno govoriti o pomnoženji živine v domačih deželah. Nemorem dostikrat reči in reči, da tudi v ti réči so nam ozke meje postavljene; zakaj? — zato ker mnoge unanje dežele živinoreja cenejše stane. To pa pride od tod, ker nektere v svojih velicih stepah ali pušavah skoraj nič druzega ne špogajo kakor živino, in to potem prodajajo v naše dežele po nižji ceni kakor jo mi moremo prodajati.

Ako bi se tedaj tudi zavoljo kakih posebnih srečnih okoljnost živina pri nas podražila, ne smémo pozabiti, da bo tadaj tudi iz Rusovskega in Turškega v dežele našega cesarstva prihajalo več živine kakor doslej.

O takih okoljšinah nam more ena sama reč pomagati, namreč to, da bi doživeli, da bi se vse meso ne prodajalo po eni ceni, ampak tako, da bi žlahneje meso dražje bilo kakor grobo in navadno meso. Ako bi se tak razloček med mesom in mesom delal, bi res v domačih deželah môgli živinoreji na noge pomagati. Če bi živino potem prav umno pitali, bi to dosegli, kar imajo druge dežele z cenejšo klajo pred nami. To je edina pot, druge ni.

Dokler pa tega ni, moramo varčno gospodariti, stroške za gospodarstvo kolikor moč zmanjšati in si prizadevati, da pridelujemo kar naj več takih rečí, ktere moremo najbolje prodati. Obertniku in kmetovavcu ob enem biti, je prav dostikrat posamnemu nemogoče. Treba mu je pomoči druzih, in če mu drugi ne pomagajo, mora škodo terpeti, posebno, če ima le srednjo veliko posestvo. Veliki posestnik, kteri ima še drugod, postavimo, v gojzdih ali v obertnijah pomočkov, in pa mali, kteri si s svojo roko kruh služi, to je, čeravno ne veliko pa vendar toliko zasluži, da se preživí: ta dva bodeta ložeje izhajala, kakor srednji posestnik, kteri nima druzega nič, kakor le dohodke svoje kmetije. Pa ravno posestniki srednjih kmetij so za vsako deželo velike vrednosti, ker ravno oni se večidel z gospodarstvom sami pečajo in gospodarstvo sami oskerbujejo. Pri posestnikih srednje-velikih kmetij je največ delavnih in umnih gospodarjev. Taki posestniki pa morejo o nizki žitni ceni shajati samo tedaj, kadar se združijo z drugimi in ž njimi vred se večjih započetij lotijo.

Omenil sem že, da največ zgube terpé tiste dežele, ktere prodajajo največ žita v druge dežele. Tam, kjer je obertnost s kmetijstvom združena, kjer večje mesta kmetijske pridelke povživajo, kakor zelenjavo, sočivje itd., tam ne stiska kmetovavcov nizka žitna cena tako, kakor v deželah, ktere se morajo samo s tem živiti, da žito v druge kraje prodajajo, kakor na Ogerskem, Slavonskem, Banatu itd.

Prašam pa še dalje: Ali je mar nesreča, da je žito tako po céni? in ali ne dé to uživavcom dobro, kar prodajavcom slabo dé?

Ako pretresemo to vprašanje prav po pravíci, spoznamo, da mora sedanja nadloga kmetovavcov vprihodnje najhuje zadeti užívavce. Kmetovavci morajo zdaj delavce drago plačevati; tako jih pa ne bodo mogli vedno plačevati. Ni mogoče, da bi kmetijstvo tako obstalo, kakor je zdaj. Gotova zguba mu žuga. Davki in delavci vzamejo več, kakor dohodki donašajo. Manj žita bodo tedaj sejali, in cena bo mogla zopet poskočiti; saj že zdaj ne moremo brez zgube kmetovati.

Ako še dalje tako ostane, morajo delavci od prenapete dníne (lona) odjenjati, ali mora pa gospodarstvo nehati. Čeravno je pri železnicah še tù in tam veliko delavcov, čas vendar ni več deleč, da bodo železne ceste vse dodelane. Koliko huje bo potem za delavce, ko bodo o višji ceni živeža postopali!

Jasno je pa kot beli dan, da bo moglo tudi obertnijstvo in kupčijstvo terpeti, ko se bo zavoljo manjšega zaslužka delavcov tudi manj povžilo v deželi, in gotovo je, da bo ta splošna nezgoda toliko beržeje prišla, kolikor globokeje so se kmetovavci zakopali.

To vprašanje preiskovati pa ni samo kmetovavcom zanimivo, temuč vsem, vsem stanovom: podložnim kakor tudi vladi sami. V jutrovih deželah imajo pregovor: „Govoriti je srebro, molčati pa zlato“. Al s tem pregovorom ondi niso deleč prišli. Ako se ravno mnogi kmetovavci še tega pregovora deržé, vendar v tako velicih in resnih rečéh, kakoršne so tukaj, ni čas molčati. „Govoriti“ pa ni, vse obstoječe grajati ali po rečéh kričati, ktere se ne dajo doséči, ampak vse mirno in jasno prevdarjati in svoje prepričanje spodobno pa odkritoserčno povedati.

Želeti morem tedaj le, naj govorí vsaki, komur bije sercé za domovino in cesarja, tako, kakor sem si jez prizadeval govoriti. —

Zbor je z veliko slavo sprejel ta govor iskrenega gospoda c. k. ministerskega svetovavca.

Poduk

za take, kteri niso zdravniki, kako oživljati dozdevnomertve in pomagati v naglih smertnih nevarnostih.

Kako z zmerznjenci ravnati.

1. Zmerznjence je treba na senéh, na vozu ali na nosilnicah, kterim se podloží snega, slame, sená ali rezance, prenesti na pripravno mesto, toda skerbno, da se mu mraza oterpnjene in kerhke ušesa, ustnice, persti, nos itd. ne odlomijo.

2. Tam, kjer se zmerznjenec oživlja, ne smé biti zakurjeno, pa tudi sapa ne smé vleči.

Najpripravniše mesto za to je kak hram, skeden ali kaka veža.

3. Tù se zrežejo zmerznjencu oblačila previdno z života, položí se na sneg kake pedi visoko zložen, pokrije se do ust in nosníc tudi kake pedí na debelo s snegom, kteri naj se mu povsod k životu dobro pritisne. Ta snežena odeja zmerznjenca lepo počasi ogreje.

4. Zmerznjenec mora tako dolgo na tej postelji ostati, da se popolnoma otája in da se gibčnost vratú, trupla in udov verne.

5. Ako se na kakem mestu sneg raztaja, je treba druzega naložiti in ga kakor spervega k životu pritiskati.

6. Ako manjka snega, se mora život zmerznjenca zaviti v kôce, kteri so bili z merzlo vodo zmočeni, in kteri se od časa do časa polivajo. Če pa tacih kocov ni, se mora v vodi otajevati, kteri se je pridjalo prav drobno stolčenega ledú.

7. Kadar se zmerznjenec otaja, ga je iz snega, iz mokrih kocov ali iz merzle vode uzeti, z nepogrétimi rujuhami obrisati, v nezakurjeno hišo na hladno navadno posteljo položiti in v hladno odejo zaviti. Bog obvari ga koj greti!

8. Ko se je život tako omečil in gibčen postal, se še le zavije pervič v mlačne, potem pa v topleje rujuhe, da se počasi ogreje; razodéti pa se ne smé. Ogreva se še s tem, da se pokladajo po kraji života in med noge in roke sogreti in v cunje zaviti kamni ali cegli, ali z vrelo vodo napolnjeni in dobro zamašeni verčki.

9. Če bi se ne čutilo, da človek diha in da mu žila ali serce treplje, se mu poškropé obraz, gole persi in trebuh z merzlo vodo, in segače se med tem po podplatih ali z zmočenim peresom v nosnicah in v goltancu, toda to se mora prav previdno goditi.

10. Prav dobro je, va-nj sapo dihati; zatisnejo se mu zavoljo tega s perstmi nosnice, in usta, ktere se mu morajo poprej osnažiti, potem vdihne kdo z lastnimi ustmi čistega zraka ali lufta va-nj, pa ne presilno, in v tem mu pritiska trebuh z dlanmi previdno in po lahkem proti persam. To se večkrat ponavlja.

11. Najberžeje se pa storí, da začne smerznjeni zopet sopsti in da se mu začne krí zopet pretakati, če mu položimo dlani na sredo trebuha, in zmérno pa po lahkoma proti persam pritiskamo z majhnimi, navadnemu in mirnemu sopenju enacimi prenehljeji, ker mu tako persi lahko stiskamo, in ko odjenjujemo, zopet razprostiramo. Tako naj se dela neprenehoma dalj časa, in sicer tudi še potem, in ravno potem še, kadar začnejo žile in serce bolj in bolj trepati. Da je začel zmerznjenec dihati, spoznamo, da napeta preponka (Zwerchfell) ne pripuša, da bi se trebuh tako lahko proti persam pritiskati dal, kakor pred. Navadno začne potem glasno sopsti. V začetku ponehuje večkrat zmerznjenec sopsti. Zavoljo tega mu se mora večkrat na trebuh tako pritiskati, kakor je bilo rečeno.

12. Zdaj še le se zakuri v peči počasi, toda ne preveč, in oživljenemu se dá, če more požérati, skledica mlačne kamilčne ali bezgove vode z žlico vina ali gorkega ola, za živež pa goveje juhe.

13. Če zmerznjenca kak otajan ud bolí, se mu mora v mlačne rujuhe zaviti; če bi pa uda celó nič ne čutil, se mu umiva in dergne z merzlo vodo.

14. Nikoli se mu ne smejo močno dišeče reči, kakor jelenovec ali salmijakovec, pod nos dajati; tudi persi, trebuh, noge in roke s cunjami, kertačami itd. ne dergniti, ker take rečí bolj škodjejo kakor pomagajo.

Dober svèt kovačem, oglarjem in vsem, ki imajo opraviti z ogljem.

Kovači, dimnikarji, oglarji in vsi, kteri imajo opraviti z dimom in ogljem, potrebujejo veliko mjíla (žajfe), da si speró s telesa černíno. Lahko si prihranijo dela in stroškov, ako si v jeseni naberejo divjega kostanja. Kadar hočejo, da bodo beli, naj nekoliko kostanjev na drobno zmeljejo in se s tem umijejo namesto žajfe, in vidili bojo, da jim bojo roke in obraz pred beli, kakor če se umijejo s kakoršno koli še tako drago žajfo. Vsak kovač naj si tedaj poleg svoje hiše vsadí divjega kostanja!

(Slov. Novine).

Napáke slovenskega pisanja.

Spisal Fr. Levstik.

(Konec.)

Slovenec naj bi se ne bal kritike, ampak še prosil naj bi je, kakor vsakdanjega kruha, da bi nam Bog poslal možá z bistro glavó, z ostrim peresom, kteri bi iz naše dozdanje revščine izplel ljuliko in druge smeti; kteri bi nam luč prižgal, in „pravo pot pokazal v deželo duhov.“ Al koli-

kokrat, ne da bi vsaj molčali in poterpljenje imeli z nadlogami svojega bližnjega, temuč na vsa usta hvalimo, kar je dostikrat morda še preslabo, da bi se grajalo. Sleherni pa, kdor je kolikaj napisal, in za svoje delo pohvaljen bil, posebno če je pisanje slabo, pisár pa mlad, berž misli, da se je vsaka besedica njegove hvale pretehtala na zlati vagi, in zato meni, da vse zna, toraj se več ne učí, ampak maže in čečka, da jeziku več škoduje kakor pa koristi. Odvadimo se praznega vpitja: „slava mu!“ in raje eden druzemu pot kažimo!

Ni treba očitati, da je naše slovstvo pretresovanju še premlado. Tudi Serbje so terdili, da je njihova literatura še dete v zibeli; pa bo uže prišel čas, v kterem bo znalo govoriti. — Kaj pa jim je Vuk na to odgovoril? Djal je: „Res je naša literatura malo dete v zibeli, ki naj se mu ne brani blebetati; ali malo dete med blebetavci ostane blebetavo do veka. Naša literatura ima uže 37 let, pa še zmirom svojo pot blebeče v zibeli!“ In mi odgovarjamo: uže 1550 se je tiskala perva slovenska knjiga, in od tačas do letos je minulo 307 let. Naše slovstvo ni tedaj po svoji dobi več ne otrok ne mladeneč, ampak sivolas možíček. Pa tudi otroku ne gré dovoliti vsake porednosti, kakor bi samo rado; ampak zasukniti se mora, kader hoče kaj nerodnega početi. Kaj vidimo pa nad Nemci? Kdaj se je njih slovstvo jelo vzdigovati? Še le potem, ko je Lesingov meč poklatil stare slamorezce z ukradenih prestolov.

Nihče ne tají, da naša književnost se ne dá soditi po tistem merilu, po kterem na pr. nemška; ali vsaj dovoljeno bodi resnico govoriti svojemu bližnjemu; dovoljeno bodi resnico slišati!

Ne poganjam se za hudobno zabavljanje, ki nikomur ne daje koristi, ampak za pametno presojevanje, ki vé, kaj govorí. Še noben pravi knjižni pretresovavec, naj bo s tim ostreji, ni nikoli nobenega pravega pisarja iz kože del; temuč kritika še le budi in kaže, kod je cesta v Atene. Res je pa, da sodba plaši diletante, kakor mačka miši; in zato se je menda mi bojimo, ker vse preveč diletantujemo. Ko bi vse slovenske pisatelje v red postavil, in moža za možem vprašal: kaj je tvojega, pa tvojega in tvojega pisanja pravi namen? Koliko bi jih vedilo z gladkim potom odgovoriti? — Ni se treba tudi na to opirati, da nas je premalo števila; pa ko bi se začelo vejati, da skoraj nič zernja v kotu ne ostane; da bi se oplašila tudi ta peščica pisarjev, kolikor jih je. — Kaj pomaga še toliko delavcev v nogradu, če pa ne znajo in tudi nočejo znati, kako se okopava in reže? Terta poleg take postrežbe ne bo rodila; književnost pa pri slabih pisarjih, naj jih bo dosti ali malo, ne bo napredovala, ne bo izobraževala naroda. Le treba je, da se zares lotimo; treba je, da si iz glave izbijemo neumno misel: „našim rojakom je kmalo dobro, da se jim le kako kaj napravi; saj jim tako vsega manjka!“ Res je, da nam vsega manjka, in manjkalo nam bo večne čase, ako se naše slovstvo ne predrugači. Slovenec ima bistro glavo, to hvalo mu daje, kdorkoli ga pozná; toda človeku ne pomaga sama bistra glava, če je prav ne rabi.

Ko bi jaz kdaj kaj opomina vrednega spisal, na glas in očitno bodi rečeno, da bi se ne upiral nobeni sodbi, naj bi bila s tim huja in ostreja, ali pa s tim pohlevneja. Čemu se bojimo kritike, ki ji vender ne odidemo? Zadela nas bo gotovo, če danes ne, morda jutri; če letos ne, morda prihodnje leto. Ali ni Apél podobe popravil, ko je slišal, da čevljar jermenje graja? Vsak človek ima prost jezik, da pošteno pové, kar misli o poštenih rečeh; vsacemu bodi med nami prosto še peró, da tudi pošteno piše, kar in kakor hoče o poštenih rečeh! To je sodnikova skerb, da ne zatrobi kake neumne, ker bi se mu potem hrohotaje smejal, kdor bi ga slišal; tisti pa, kogar je napek sodil, vem da bi ga za vselej k pokoju posadil. Kdor Slovencem dobro hoče, naj z mano reče: „Bog živi kritiko!“

Potovanje po izhodnem ali po jutrovih deželah v letu 1857.

Spisal Mihael Verne.

XL.

Od tod grémo na izhodno stran doline, neke zanimive krasne spominke ogledovat. Pervemu — tistim pa, ki iz Jozafatove doline pridejo — zadnjemu teh krasnih spominkov pravijo Caharijev grob; kterega Caharija pa, se prav ne vé, ker se nahajajo v svetem pismu štiri imenitne osebe tega imena. Najberže je grob Caharija, Jojadovega sina, ki ga je nehvaležni kralj Joa umoriti dal med tempeljnom in altarjem; prav za prav pa tudi njegov ne, ker je le osnovan ali začet, pa ne dodelan. Ni tedaj grob, ampak le podoba mertvaškega spominka. Zanimiva je le gruda žive skale, iz ktere je spominek — en sam kos s pokrovom vred izsekan.

Le malo više je neka tudi v živo steno vsekana votlina, ki ji jama sv. Jakoba pravijo. Jama sv. Jakoba pa se ji pravi zato, ker neko izročilo pripoveduje, da se je bil sveti Jakob Mlaji, ko so bili Judje Jezusa vjeli, v nji skril s terdnim sklepom, ne jesti ne piti, dokler ga spet oprostenega ali pa od smerti ustalega ne vidi. Vidil ga je veličastno ustalega, in je veselo spet jedel in pil. Ali je pa bil spominek ta kedaj grob ali ne, se ne vé.

Tretji spominek je grob Davidovega sina Absolona. Res, da ošabni hudobni mladeneč ni tù, ampak deleč od tod pokopan. Nesrečni Absolon se spunta namreč zoper očeta, pa Davidova vojska ga zmaga. Na begu dirja mezga jahaje, pod nekim drevesom pa sila dolgi lasje se mu ovijejo okrog drevesne veje; mezeg zdirja spod njega, on pa obvisí na veji, in Joab mu prebode persi s tremi sulicami. Na to ga veržejo v efrajmskem gojzdu v neko jamo in namečejo velik kup kamnja na-nj. Pri vsem tem pa se imenuje spominek ta vendar po pravici Absolonov grob, ker si ga je bil, kakor sveto pismo pripoveduje, Absolon sam pred puntom napraviti dal. Besede svetega pisma, ki to spričujejo, so pa (II. Reg. cap. XVIII. v. 18.) te-le: „Absolon si je napravil, ko je še živel, spominek v kraljevi dolini: djal je namreč: Sina nimam, naj bo tedaj to spomin imena mojega. In dal je spominku ime svoje, in imenuje se roka „Absolonova“ do današnjega dné.“ Ta krasni spominek je bil nekdaj grozovita skala pod oljsko goro. Absolon jo dá na okroglo obdelati in izvotliti. — Vès spominek je en sam kos, le verh v podobi stolpiča je iz več kosov. Vhod je pod verhom oknu podoben. — Spominek se je ohranil in stojí že 3000 let; ohranil se je tudi Absolonov spomin, toda zlo oskrunjen. Memo gredoči Judje mečejo še dan današnji kamenje na grob ali spominek hudobnega sina, ki ni očeta spoštoval, in obilo ga je okrog in okrog groba. —

Davidovi sinovi so bili zlo zapravljivi. Vedno so gostili dvornike in priliznjence svoje in so kovali skrivaje zarotije zoper lastnega očeta. Vès dvor je bil zlo popačen. — V takem stanu pa je treba veliko veliko dnarja. Davki so mogli tedaj že sila veliki biti, in že pod Davidom se je jelo spolnovati, kar je Samuel Izraeljcom prerokoval, ko so kralja od njega terjali. —

Malo više v Jozafatovi dolini o podnožji oljske gore kažejo kraj, kjer je še četerti spominek, namreč grob kralja Jozafata, ki se pa ne vidi, ker je vès zasút z zemljo, ki jo je dež iz oljske gore spral. Da je spominek ta krasen, in berž ko ne v celi dolini Jozafat — Siloe najkrasnejši, je lahko verjeti, ker je bil obče ljubljenemu, izverstnemu in pobožnemu kralju napravljen. Pač škoda, da se ne vidi. —

Iz Jozafatove doline se vernemo proti večeru v mesto, in pater Andrej nas pelje v nekdanje Pilatovo sodnišče, kjer je bil Kristus k smerti obsojen. Tù se začne

žalostna pot terpljenja, ki ji sploh „via dolorosa“ pravijo. Dolga je ta žalostna pot, kakor nekteri štejejo, od omenjenega sodnišča do nekdanjih mestnih vrat, ki so jih sodniške vrata (porta judicialis) imenovali, 570 korakov; od teh vrat do verh gore Kalvarija pa 250 — vkup tedaj 820 korakov. Na ti poti je, kakor vsak katoličan, ki križev pot moli, dobro vé, štirnajst postaj.

Perva postaja je na borjaču nekdanjega sodnišča, kjer je bil Jezus bičan in pozneje k smerti obsojen. Tù je prav zala, snažna katoliška kapela, berž ko ne najlepša v Jeruzalemu, in tù začnemo s pater Andrejem po nemško križev pot moliti.

Dvajset in šest korakov od sodnišča, ali marveč od te kapele, je druga postaja — visok obok čez ulico, iz kterega je nek Pilat Jezusa bičanega in vsega razmesarjenega Judom kazal rekoč „Ecce homo“ — in kjer je Zveličar naš, sin Božji, križ na rame vzel in se na Kalvarijo napotil.

Tretjo postajo, kjer je Jezus pod težkim križem pervikrat padel, naznanja nek steber iz granita ali jederčnika, ki pa ne stojí pokonci, ampak leží ob nekem zidu na tleh. Najberže so ga sovražni Judje ali Turki poderli. Do tù je ulica o južnem podnožji gore Akra ravna in precej široka. Tù pa se steka v drugo poprečno ali navskrižno ulico, ki pelje na desni k Herodovemu poslopju; via dolorosa ali pot terpljenja pa se zavije na levo.

Le malo korakov naprej je četerta postaja, ki jo naznanja neka stranska ulica, ki pelje naravnost v sodnišče. Po ti krajši stranski ulici je prišla ljubeznjiva mati Marija sinu, ki so ga k smerti peljali, iz sodnišča naproti. Nekdaj je stala tù v spomin, da sta se sin in mati na tem mestu poslednjikrat sošla, Marii sedmerih žalost posvečena cerkev. Pa na svetu se vse spreminja — marsikake rečí, ki so jo naši dedje vidili, ni več viditi; in naši mlajši ne bodo vidili marsikaj, kar mi vidimo. Spomin učlovečenega sina Božjega pa, ki je za nas težki križ nesel in na križu sramotno smert storil, in ljubeznjive matere njegove, ki je toliko žalost terpela, se ne bo spremenil nikdar v sercih pravih kristjanov. Zato smo spodobno pokleknili vsi v prah in nesnago, ki so je jeruzalemske ulice polne, in smo za pater Andrejem pobožno molili. — Skorej vsi potniki, ki potovanje svoje popisujejo, tožijo, da Turki pobožne romarje zasramujejo in nadlegovajo. Jaz pa po pravici povém, danas ni nihče ne nadlegoval ne zasramoval, ko smo na postajah klečali in molili, in od postaje do postaje odkriti napredovali. Ne vém tedaj, če so tožbe prenapete, ali če so se Mahomedani spremenili in poboljšali. Oboje utegne biti.

Peta postaja naznanja kraj, kjer so vojaki, vidši da križ je Jezusu pretežek, Simona Cirenejčana prosili Jezusov križ nesti, ali mu ga saj nesti pomagati. — Do tù je bila žalostna pot še precej prostorna in skorej ravna. Tù pa se spet zavije in postane ožja in težavniša, ker od tod noter do nekdanjih sodniških vrat je sterm klanec.

Na tem klancu je šesta postaja, ki spominja na pobožno Veroniko. Blažena žena sliši šum in krik memo gredoče množice, ki obsojenega Jezusa iz zgol neumne zijalosti na Kalvarijo spremlja, ter stopi na vrata hiše svoje. Bila je pa blaga ženica milega serca, in ko vidi obličje Jezusovo polno potú in kervi, ga z ginjenem sercom z neko ruto prijazno obriše. — Če je Veronika Jezusa poznala in verovala, da je sin Božji, ni to nič kaj posebnega; če ga pa ni poznala, ampak ga iz zgol usmiljenja obrisala, je djanje njeno pač kaj velikega. — Veronikina hiša, ali marveč druga, ki stojí, kjer je una stala, se lahko spozná, ker ima vrata štiri ali pet stopnic od tal. Ko sem tù pred vratmi te hiše stal, mi je bilo, kakor da bi mi djala: Stoj in uči se usmiljen biti!

Sedmo postajo naznanja kos nekdaj lepega stebra, ki je v neko pohištvo vzidan. Je pa ta postaja kraj, kjer je Jezus pod težkim križem drugič padel. Steber pa je zlo nesnažen in ostuden, ker ga poredni turški otroci, vidši da ga kristjani pobožno poljubujejo, z mnogoverstno nesnago nalaš mažejo.

Tudi osmo postajo naznanja nek steber, ki na poti na tleh leží. Tù se oberne Jezus k pobožnim ženam, ki so ga jokaje milovale, ter jim pravi po sv. pismu znane besede. — Osma in ostale postaje so bile nekdaj že zunaj mesta.

Deveta postaja, ali kraj, kjer je Jezus tretjič pod križem padel, je že pod verhom Kalvarije v nekem zlo nesnažnem kotu poleg cerkve Božjega groba, in naznanja jo tudi nek steber, toda podert. — Ko bi bile tù vrata v cerkev, bi bil človek precej pri deseti in ostalih postajah, ki so v cerkvi, in ki sem jih že zgorej nekje omenil. So pa te-le: deseta — kjer so Jezusa verh Kalvarije slekli in mu kisa z žolčem zmešanega piti dajali; enajsta — kjer so ga na križ razpeli in pribili; dvanajsta — kjer so križ med dva razbojnika pokonci vsadili; trinajsta — ki spominja, kako sta Jožef Arimatejski in Nikodem truplo Jezusovo s križa snela — ravno tù; in poslednja ali štirnajsta, spominja na Jezusov pokop.

(Dalje sledí.)

Se enkrat o imenu Čeh.

V českem časopisu „Lumiru“ nekdo ni zadovoljen z mojo izpeljavo imena Čeh.

Sicer ni dokazal, kje zmota tiči, marveč me je namesto dokazov le miloval, da ste me gorljivost in učenost na Kollarovo pot zapeljale.

Velikega pesniškega duha Kollárovega močno spoštujem; vendar naj mi „Lumirov“ izvestnik verjame, da se Kollárovih zmot, kolikor moč, ogibljem, in da mi rajni Kollár o mythologičnih in jezikoslovnih zadevah ni izgled. Čudno pa je to, da ravno omenjeni izvestnik in njegovi enomiselniki grajajo na drugih, kar hvalijo na svojih!

Tako je „Lumir“ najnovejši Šemberov spis: „Dejiny řeči a lit.“ itd. pohvalil, čeravno tudi on terdi, da so v Noriku in Panonii v stari dôbi Slovani živeli; moje preiskovanja pa imenuje nepraktične.

„Erklärt mir Graf Oerindur
Diesen Zwiespalt der Natur!“

Nepravilnega izpeljevanja imena Krak, ktero je postavil gosp. Erben v svojem mythologičnem spisu, tiskanem v „časopisu česk. muzeja“ in v „ruski besjedi“, pisatelj Lumirov ni še zavohal, al pri moji izpeljavi imena Krak je napravil prav po šmencanem znamenje: ?! — Dalje Lumirov izvestitelj ni mož resnice, ker občinstvu laže, da je pisaje imel zvest prevod mojega spisa pred sabo. To ni res, marveč je navlašč izpustil dokazivne stavke za mojo izpeljavo imena Čeh. Takšno ravnanje, gospodine! je „perfidno.“ Jez se kritike ne bojim, marveč je želim, — al poštena mora biti in pretresovaje dokazivna in učivna. Psovka ni kritika. —

V svojem spisu uni dan sem rekel, da je Čeh mythiški očak „heros eponymos“ naroda, kteri je nekdaj po Čehih stanoval, da toraj Čeh toliko pomenjuje kakor: hribovec, brežan — incola cacuminum — in sem obliko Čeh nazaj peljal na: kek, sanskr. keça, der buschige Bergrücken, lat. cacumen.

Dalje sem rekel, da sansk. besedi keça, der Bergrücken, in keça, der Haarbüschel, ste iz enake korenike.

Tudi terdim, da se sansk. besede: çikhâ, çikharâ, First, Gipfel, Gestrüpp, pa tudi: Çikha, Locke, Haar, Zopf, Haarbüschel, in slov. kik, kič, Gipfel, Bergrücken, in kika, Haarbüschel, Zopf, ujemajo.

Sem še postavim litevski: kaukaras, Berggipfel, cerkvenoslov. kokorav, crispus, comatus, slov.: kek, keč, Gipfel, in kečka, Haarschopf.

Naj mi te primere overže, kdor more!

Ako Lumirov izvestnik ne verjame, da se ime Čeh ima iz gori navedenih besed izpeljevati, naj ga podučijo slovanski jeziki.

Rusi poznajo besedo čehonja, cyprinus cultratus, Messerfisch; riba krapovoga plemena. Čehonja toraj izrazuje ribo z ostrinami.

Polaci poznajo: czechraniec, Hechel, Riffel, Krempeleisen, toraj czechraniec pomenjuje orodje z ostrinami, špicami.

V serbskem jeziku pomeni čehulja, das abgezauste, abgeriffelte, primeri česko: čechrač, Riffler, Zauser.

Pervotni pomen korenike čeh je toraj: ostriti, špičiti, in korenika čeh se ujema s sank. koreniko çâkh, spitzen, spalten, schärfen, durchdringen.

Ker se je v sanskritu palatalni glasnik *ç* iz glasnika *k* izrodil, je tedaj izvirna korenika se glasila: kakh.

Da se pa glasnik *k* v začetku besed ne samo v sanskritu, temoč tudi v češčini in slovenščini umehčava v *č*, poterjujejo prikladi; primeri sansk.: karntala, slov. čertalo, sansk. çiras, slov. kar in čer, kosa coma, in česati, kämen, češelj, der Kamm itd. [1])

Dalje glasnik *kh* prelazi v *k*; primeri: staroč. hurva, slov. kurva, česko kohout, sansk. kukhutas, slov. kokot; tako tudi je mogoča iz kakh = çakh oblika Čah [2]) po oslabljenem glasniku čeh.

Iz poznamenovanj za pomene: oster, špičast so stari jeziki rodili poznamenovanje za pomene ostrih, špičastih gor, na primer: Osil, Osla gora, Oslica, Osilnik, imena špičastih gor na Slovenskem iz korenike: *os*, ostriti špičiti. Primeri analogično sansk. koreniko *aç*, spitzen, schärfen, iz ktere: açman in lat. acumen, acutus, acies itd.

Tako tudi iz korenike: kakh = çakh besede: čeh, čehelj, špičast breg, in: čehonja ostra, špičasta riba, čehraniec, ostro, špičasto orodje.

Ker je glava os ali špica telesa, tedaj tudi v poznamenovanji za pomen glave tiči pervotni pomen ostrega, špičastega na primer: sansk. çiras, çiran, Kopf, gerški: *κάρη*, *κρανιον*, lat. cranium, goth. hwairn, iz korenike çar po terdenji najučnejših jezikoslovcov.

Pa ne samo poznamenovanja za brežno in glavno os, temoč tudi zaznambe za to, kar na glavi in bregih raste, so nastale iz takošnih korenik, in sadaj zapopadamo: zakaj se ujemajo besede: keça, kek, in kečka, çikha, kič in kika.

Analogija nas bode še bolje prepričala. Iz korenike çar spalten, spitzen, schärfen, je çiran, Kopf, gerški: *κρανιον*, lat. cranium, pa tudi *κόρρη*, *κορση*, lat. cirrus, in nemško: haar, crinis, kakor terdijo Benfey, Pott in Klotz. [3])

Korenika: kakh, çakh, zuspitzen, schärfen, je toraj stvarila:

1. zaznambe za: oster, špičast breg, slov. čehelj, Počehova, imena špičastih hribov, po kterih raste šikara (Gestrüpp);

2. zaznambe za: ostro, špičasto orodje in špičaste živali in rastline, kakor: čehraniec, čehonja, čehlika, das Nadelkraut;

3. zaznamba za reči, ktere rastejo na bregovitih ali telesnih špicah — za šikaro in vlasi, primeri analogično gerško besedo *ὀφρυς*, Augenbraun in Bergrand;

4. zaznambe za pomen koštravega, čodrastega [1]), zato ime Čeh v pomenu gotskega hazdiggs;

5. ker solnčni bogovi so se, da so se spoznali solnčni traki, predstavljali s karkami, kekami, kodri in se za tega del veleli Kokyr, Krak, Čedrak, Keça, Apollon plokamos, crinitus, je tedaj Čeh tudi utegnilo nekdaj biti priime solnčnega boga, in ker je solnčni bog bil predstojnik pastirjev, je tedaj beseda čeh pri Slovencih v pomenu govejega pastirja utegnila iz starih časov se ohraniti, ali pa tudi utegne pomeniti naravnost „den gelockten Knaben juvenem crinitum, kodrastega dečka.“ [2])

Niste toraj, dragi sobrati Čehi, samo copáki, kakor izvestnik Lumirov v slabem „vtypu“ hoče, temoč Čeh more tudi pomeniti 1. prebivavca špičastih bregov, 2. svobodnega moža, kteri je smel dolge lase nositi = hazdiggs, 3. potomka Čeha, kteri si je ime pridjal po solnčnem bogu, bogu pastirjev, in Čehi so gotovo poprej bogate čede redili kakor so postali slaven „Kulturvolk.“

Vendar ker Leh pomenjuje prebivavca leh, Meh prebivavca mogov = mohov = mehov, mohye, magur, tedaj čeh pomenjuje tudi prebivavca ostrih gor [3]), in česka beseda Čechman (po obliki kakor slov. racman, purman), ktera izrazuje vraga, hudiča, izvirno tedaj pomenjuje ali bitje z ostrimi kremplji ali kodrastimi lasmi, ali pa bitje, ktero skita po čehih, to je špičastih bregih, kamor narodne povesti rade hude duhe postavljajo.

Davorin Terstenjak.

Národna pripovedka.

Tat, da malo takih.

(Konec.)

Starček se podá domú in pové sinu, kar mu je grajšak veleval. Sin veselja poskoči ter reče: „Zgodilo se bo, česar želi grajšak; gospá ima drag perstan, vreden je več ko konj in plahta.“

Prikrade se tedaj proti večeru zopet v grajšakovo sobo in se skrije za omaro; pod posteljo se skriti še enkrat ni varno, si misli, in res je grajšak pogledal pod posteljo, ko je bil prišel spat. Rekel je po dolgem pogovarjanji ženi, naj le dobro pazi na perstan, da ji ga tat ne ukrade. Dolgo je moral čakati tat pripravnega časa. Zaspala sta že bila grajšak in gospá njegova. Kar hipoma se prebudí grajšak in gré ven; tat pa smukne v njegovo posteljo, prebudí gospó in ji reče: „Čuješ ti, draga! daj meni perstan, da ga tat ne najde pri tebi; ne morem zaspati brez njega; tako sem v skerbéh. Gospá potegne naglo perstan s persta, ter ga podá tatu, misleča, da ga je dala možu, pa zopet zaspí. Preden je grajšak zopet nazaj prišel, je bil tat že čez hribe in doline. Zgodaj zjutraj popraša grajšak gospó po perstanu, ali ta pravi, da mu ga je bila dala ponoči. On terdi da ne, ona pa, da, tako dolgo, da se do hudega razpreta. K sreči pride starček v grad, ter ju pomiri, ko jima pové, kako je prišel njegov sin do perstana.

„O glej ga glej!“ — se začudi grajšak — „kaj takega bi si še jaz mislil ne bil! Pa dobili ga bomo potepuha. Ako juter ne vkrade volov z njive, ko bodo hlapci

---

[1]) Da je oblika Čah stareja kakor Čeh, terdi Šafařik. Primeri krajne slovanske imena: Čahorovo, Čahovo, Čahulec, Podčahy na Ruskem.

[2]) Drugi prikladi, kjer ç prelazi v *č*, so: sansk. çudh, purificari, slov. čist, nemško: kind, slov. čendo, sansk. čund, debilem esse itd.

[3]) Primeri analogično sansk. griva, collum, cervix, slov. griva, juba, Maehne, griva, Bergsaum. Pis.

[4]) Nemški jezik ima analogične poznamenovanja v besedah „Gebüsch“ in „buschichtes Haar“, „Gestrüpp“ in „struppichtes Haar“, v slovenščini, kek Berggipfel, in kečka Haarschopf. Daljni prelazi pomenov so: čehrati, čehniti, zausen, čehati, abriffeln, čohati, kratzen; čoha, čohovina = crispa tunica, čehlika, česlika, das Nadelkraut. Pis.

[5]) Murski Polanci in Ščavničarji, dalje prebivavci lutomerskih goric nikdar drugači ne govorijo, kadar govejega pastirja mislijo, kakor čeh. „Idi po čeha, naj iz paše žene“, „nêsi čehu jest na pašo“ itd. Pis.

[6]) Bral sem v neki češki knjižici, da narodna povest pripoveduje, da je Čeh z visoke gore si pogledal česko zemljo in jo svojemu rodu pokazal, kako je lepa, in naj si prizadene si jo prisvojiti. Pis.

orali ž njimi, ga nihče smerti ne reši. Visel bo, kakor je dolg in širok, roparskim ticam v veselje in hudobnežem v poduk.“

Oče gré domú in pové sinu, s čim mu žuga grajšak, ako ne opravi svoje naloge. Sin se nasmeja in reče očetu, da mu je mala skerb grajšakovo zapoved izpolniti.

Drugi dan so orali grajšinski hlapci. Veselili so se že na tihem, nekdanjega pajdaša v štali zopet v pest dobiti. Al spodletelo jim je. Komaj je pri bližnji cerkvici poldne odzvonilo, je začelo že plat zvoná biti in ljudí v pomoč klicati. Gorelo je pohištvo grajšinskega lovca. Ko bi trenil, pustijo hlapci na njivi plug in vole, in letijo ogenj gasit. Ko so bili ogenj srečno pogasili, so se vernili nazaj na njivo, pa volov ni bilo več; odšli so bili h konju, plahti in perstanu.

Ko je grajšak to zvedil, se je jako razserdil. Ni vedil, kaj mu je početi s takim tatom.

„Še grajšino mi bo ukral, ako ga ne spravim iz pota“ — pravi nevoljen svoji ženi. Pa kmalo se vtolaži, ko pomisli, da je vsega tega le sam kriv. Poklical je toraj tata v grad, in mu rečel: „Ker si tako natanko vse moje zapovedi izveršil, je vse tvoje, kar si mi ukral, in še obilno te hočem nadariti, ako mi mojega sovražnika v sramoto spraviš.“

Tat je storil, kar je grajšak zahteval. Kako pa je zveršil svojo nalogo — nočem povedati.

A. K. Cestnikov.

Mitologične národne pripovedke.

II.

Od Torke ali Torklje.

(Iz Štajerske.)

Ko sem še doma bil, slišal sem večkrat pripovedovati od neke pošasti Torke, toda sem že skor vse pozabil, le toliko se še spominjam, da pride ta pošast kvaterni večer, kadar predejo predice predolgo v noč čez enajsto uro; pride pa v podobi pasje noge in goni kolovrat, da pokazi celo kodeljo. Tukaj v Varaždinu dozdaj še te pošasti nisem dobil, ali neki mož iz bližnje Štajerske mi je povedal to-le pripovest:

Tak je ena baba navado imela, da je v soboto rada dogo prela. Te se dogodi, da njena sneha v zavod sprela te njoj reče: idi si po drügo kodeljo kaj boš prela. Ona pa njoj reče, da je že kesno gor na náhiž iti, ino sneha neče gor iti. Zato baba sama ide ino njoj kodeljo zeme ino dojde do rola (= dimnika). Naenkrat pride Torklja od rola vün ino njoj reče popevajoč: zakaj nečeš snehe spat püstiti? jaz te čem zdaj nad tim kaštigati; jel še bode večkrat tak kaj neš püstila snehe spat? Reče baba: Oj Torklja, ti delaš z menom tak, jaz pa le ne püstim snehe spat, jaz pa zdaj bom doli šla ino bom ti njo gor poslala. Torklja reče: o ti baba trdokorna, kaj še meni neš pokorna? Te pograbi Torklja babo ino njoj vso meso s kosti zliže. Ino sneha misleča, da je ona odišla si čemerov odganjat, ide spat. To ti dojde sneha drügi den gor na náhiž ino najde babo za rolom, kak njoj je Torklja meso polizala. Tak je bija (= bil) babji konec. —

III.

Od divjih dekel.

(Iz Štajerske.)

Enkrat se dogodi, da bi enoga pajba divje dekle vtopile, to pa začüje ena stara žena, štera je k mlini zrnje donesla, to pa je bila njegova mati. Ona čüje ti glas iz vode vün: vüra je tü ali Ivana še ne tü, vüra je tü ali Ivana še ne tü, vüra je tü ali Ivana še ne tü. Počasi dojaše njeni sin Ivanek na svojem belem konji, pa mu reče njegova mati: čüješ, ti moj dragi sin, jaz sem čüla trikrat tebo zvati vun iz vode, valjda te divje dekle zovejo pa te čejo vtopiti. „Mati draga, zdaj glih bom mogo prek tote vode iti našomu mlinari. Nejdi, dragi sin, tebe čejo divje dekle vtopiti. Kaj bi zdaj, draga mati? Mati jemi (= njemu) reče: potkove konjske obrneš nazaj, štere stopijo napre, ino 'do mislile, da si ti že prek odišo. I gda se on hitro prek tote vode skače zadene mu Vila za nogo zlati lanec, ino on ga je odneso, pa čüje trikrat: či ne daš lanca nazaj napravimo kaj 'de (= bode) voda za tobom tekla. Ino on taki hiti lanec nazaj v vodo, ino mu rečejo divje dekle iz vode vun: ti še boš dogo živeja ino čuda bogastva od Vil dobija. —

M. Kračmanov.

Vezílo.

Ide dekle v gozd zeleni,
Ondi zvije tri kožulje,
In nabere sladkih jagod,
Tri kožulje sladkih jagod
Za vezílo mili majki. —
Zveri strelja knez po gozdu,
Huda žeja ga obide,
In ni vode v celem gozdu,
Da pogasil bi si žejo.
Truden celi gozd obhodi,
K deklici ga pot pripelje.
Prime jo za belo roko,
Pa ji tako beseduje:
„Drago dete, dobra duša!
Komu jagod tù nabiraš?
Ali za-se jih nabiraš,
Ali dala boš jih bratu,
Ali sestri, ali otcu,
Ali mili majki svoji?“
Odgovarja mlado dekle:
„„Ne nabiram za-se jagod,
In po rojstvu sestre nimam,
Brata vzela mi je vojska,
Otca krije černa zemlja;
Mili majki jih nabiram,
Mili majki za vezílo;
Rada kaj za god bi dala,
Pa uboga nimam česa;
Toraj šla sem v gozd zeleni,
In nabrala sladkih jagod
Mili majki za vezílo.““
In zavrača knez ji tako:
„Drago dete, dobra duša!
Ali dala bi mi jagod?
Mene muči žgeča žeja,
In ni vode v celem gozdu,
Da pogasim hudo žejo.“
In podá mu dekle kožulj,
Polen kožulj sladkih jagod.
Zverne knez ga v lovsko torbo,
Pa nasuje ga s cekini,
In ga dá ji v belo roko,
Ter ji lepo beseduje:
„Drago dete, dobra duša!
Dobra hčerka dobre majke!
To ti bodi za plačilo,
Za plačilo tù na zemlji,
Za vezílo dobri majki;
Bog ti bode lepše plačal,
Ker poštuješ milo majko
In napajaš žejne lepo.“
Spred oči ji knez odide,
Pa na dom se verne dekle,
Majki ljubi belo roko,
Pa vezuje jo prelepo, —
Lepe dari ji daruje:
Dva kožulja sladkih jagod,
Tretji kožulj svitlih zlatov:
„Mila majka, dobra duša!
To nabrala sem ti v gozdu
Za vezílo k tvomu godu!“

Fr. Cegnar.

Novičar iz avstrijanskih krajev.

Iz Gradca. Štajersko svilarsko družtvo kupuje funt letošnjih kokonov (svilnih mešičkov) po 1 fl. 20 kr., ako jih gré 300 na funt, — po 1 fl. 15 kr., ako so ložji in jih gré 300 do 350, — po 1 fl. 10 kr., ako jih gré 350 do 400, in po 1 fl. 5 kr., ako jih gré 400 do 450 na funt.

Iz Marburga 7. julija. ✝ Danes je sto let, kar so latinske šole v Marburgu č. č. očetje Jezuiti odperli; zato bodemo, kakor sem povedal že v 26. listu „Novic“, koncem letošnjega šolskega leta stoletnico našega gimnazija slovesno obhajali. V svojem tadajnem dopisu sem rekel, da ta slovesnost bode zadnjega julija; razne okoliščine so nas primorale jo na 2. dan avgusta preložiti. Kolikor je meni iz vsega znano, bode se ta slovesnost tako le obhajala: Gimnazijsko poslopje in cerkev sv. Alojzija bote lepo okinčane. Z oken in stréh bodo vihrale bandera, in okna bodo prepletene z venci. Ob 7. uri 2. avgusta se bode slovesno šlo v cerkev, v kteri bode pridiga, po tem sv. maša in hvalna pesem „Bog Tebe hvalimo.“ Po službi Božji se bo podala gimnazijska mladost in povabljeni gosti v dvorano našega grada „Burg“ imenovanega. Tam bode se govorilo v latinskem, nemškem in slovenskem jeziku, delile se darila itd. Zvečer bodo veselice. Goste pričakujemo gospoda ministerskega svetovavca, dr. Kleeman-a, gospoda deželnega poglavarja grofa Strasolda, šolskega svetovavca, in pa starega jubilirovanega arkivarja dr. Wartinger-ja, kteri je pred 60 leti v Marburgu

profesor bil. Razun teh odličnih oseb so javno povabljeni vsi nekdanji učenci marburžkega gimnazija k tej slovesnosti, kteri se hočejo udeležiti te slovesne stoletnice. Veliki gimnazijski program, debel 12 pôl, bode prinesel sostavke v nemškem, latinskem in slovenskem jeziku, točno zgodovino gimnazija, in imenik najimenitniših šolarjev marburškega gimnazija itd. — Podporno družtvo za uboge dijake lepo napreduje. Že smo dobili 200 fl. srebra, od osem nekdanjih marburških šolarjev. Ker naš gimnazij šteje generale in visoke deržavne urednike, dalje več kanonikov, dekanov itd. med svoje nekdanje učence, tedaj upati smemo, da se bode lepa glavnica nabrala. Vso slovesnost bodem prijateljem „Novic" natanko popisal, kako in s kakošnim utiskom in posledkom je bila obhajana.

Iz Celovca smo zvedili žalostno novíco, da so 30. dan p. m. mnogozasluženi gosp. Simon Rudmaš, c. k. šolski svetovavec in nadzornik koroških ljudskih šol, v 68. letu svoje starosti umerli.

Iz Zagreba 5. jul. Ž. — V tiskarnici dr. Ljudevit-a Gaj-a bo še ta teden natis Freudenreich-ove igre „Crna kraljica ili prokletstvo na Medvedgradu" v latinici dogotovljen. Gospod Kosta Stojšić, kteri se je tega posla kakor pri „Graničarih" lotil, vabi vse slovenske rodoljube in prijatelje slovstvenega našega napredka, naj se mnogobrojno in skoro naročijo na to delce. Stalo bode 40 krajc. sr. Denar naj se pošilja v frankiranih listih pod naslovom „K. Stojšiću v dugoj ulici br. 783 v Zagreb." Kdor 10 naročnikov nabere, dobi 11. iztis v nadarek. Ker predmet omenjene igre, kakor je bilo v „Novicah" uže omenjeno, zló v slovensko dogodivščino, zlasti nekdanje celjske slavne grofovine sega, bi se ta igra v slovenski obliki kaj dobro sponašala slovenskemu teatru, kteri je pa morda še daleko v zeleni gori. Še enkrat: Slovenci kupite si „Crno kraljico" v svoje duševno razveseljevanje, in da bodo Horvatje vidili, da nam je mar njih pružene desnice! Saj tudi ni dvojiti, da bi oni analogično si naročevali slovenskih knjig!

Iz Kopra 26. junija. B. — Talijani, posebno Lombardi, kterih je veliko v Istro prišlo si svilnih mešičkov za seme nakupit, so se najpred spustili po vsi Istri, in ogledovali so svilne gosence; zaarali in kupovali so, kar so lepega in zdravega našli. Pretečeni teden jih je pa veliko spet prišlo na sejm v Koper, in zato je tudi cena svilnih mešičkov zadne dní nekoliko poskočila. Včeraj in danes so se najlepši kokoni prodajali po 2 fl. in 40 kr. funt, in tudi drugi kokoni, kteri so samo za svilo in ne za seme pripravni, so se po 55 krajc. do 1 fl. in 20 krajc. spečali. O bolezni svilnih gosenc se še zmiraj govori, al bojè je več upitja kakor resnice, kar tudi teržaški „Osservatore" poterjuje. — Unidan sem z dvema prijatloma zadel na dva stara spominka slovanščine v bližnici Kopriški. Napisi so glagolitiški. Pervi ima letnico 1461, drugi pa 1466. Slike in napise bomo poslali gospod Kukuljeviću v Zagreb za „Arkiv." Bog!

Iz Tersta. Te dní je sreča človeka obiskala, kteri jo je zaslužil in prav obernil. Zadel je namreč pošten pa réven mož v veliki loterii 250 tavžent goldinarjev. Bil je nekdaj kupec, pa na kant je prišel in ostal je še 40 tavžent gold. dolžan. Oznanil je, koj ko je po telegrafu svojo srečo zvédel, svojim upnikom, da jim bo vse pošteno plačal. Za mestne uboge je daroval 3000 fl. Tako ubog je bil že sam, da mu je zjutraj dné, ko ga je sreča doletéla, rubéžen napovedana bila, ker ni mogel stanovanja plačati.

Iz Krasa 10. julija. A. U. — Naj „Novice" povejo, kako je kaj tod po Krasu. Zavoljo nenavadne vročine pred sv. Petrom in zavoljo pomanjkanja dežja imamo malo sená, in žito, zlasti pšenica, bode drobnega zerna; odkar nam je bil pa mili Bog 6. dan t. m. majhno ploho poslal, je vse bolj oživelo, toda še zmiraj imamo prav po malem vode in željno se na vse kraje oziramo, od kod nam bo še kaj več dežja prišlo. Terta lepo kaže; grojzdje se na nji vidoma debelí, in bolezni ni, hvala Bogu, pri nas celo nič poznati; sadno drevje je večidel dobro obloženo, in če je sadje kaj redkeje ko lani, bo pa toliko lepše in bolje; bčele so se dobro porojile in so zdaj dobre; pa gorjé jim bo do ajdovega cvetja, če suša pritisne. Židni červi (kavalirji) so se tod dobro ponesli, ker so bili zdravi; zavoljo tega so Lahi celó dosti kokonov za seme pokupili; ena sama družba jih je kupila 30,000 funtov; plačevali so po srednji ceni 1 fl. 20 kr. funt, narveč jih je bilo prinešenih z doljnega Krasa. — Pri tej priložnosti pišem tudi, da smo z veseljem brali, kar so zastran pogojzdenja Krasa g. fajmošter Golmajer v „Novice" bili dali. Kar smo pa iz Beršeca pisanega zastran zavarovavnice poljskih pridelkov pred škodo toče v Terstu brali, je pa menda prazna; saj sem jez lansko leto sam v Terst šel in sem hotel svoj poljski pridelk zavarovati, pa pošiljali so me od ene zavarovavnice do druge in tudi do tretje; povsod so bili kar pripravljeni zavarovati suhote (poslopja) in pohišje, poljskega pridelka pred točo ni htela pa nobena zavarovati.

Iz Ljubljane. Poslednji češnjev sejm se ni kaj dobro obnesel; ljudí iz kmetov ni prišlo dosti, ker poljske opravila so jih zaderževale in pomanjkanje dnara. Goveje živine so prignali veliko, pa vidilo se ji je na rebrih, da je prestala hudo zimo; po boljih kravah so hitro segli kupci in jih s teletom vred po 70, 80 gold. in še čez plačevali; tudi voli so bili dragi. Kónj je bilo malo, pa še ti večidel same gure; kupca pa malo za-nje. Mervo ponujajo že spod goldinarjem cent, zato, ker otava kaj dobro kaže. Cena živine ne bo kaj dosti padla, ker letos ne bo klaje manjkalo. — Tudi v Ljubljano so prišli Lahi po svilnih mešičkov (kokonov) za seme. — Po naznanilu „Danice" se je za Knobleherjev spominek dosihmal nabralo 193 fl. in 4 cekine. — Še moramo nekaj povedati od tistega dragega kamna, kteri je s pripomočjo gosp. Mih. Ambroža pretekli teden iz Pariza v Ljubljano prišel in je zdaj že na Dunaji, da bi se ondi prodal. Ker je cela Ljubljana in menda že tudi cela dežela polna različnih govoríc o tem kamnu, se nam potrebno zdi, saj to povedati od njega, kar je gotovega. Gotovo je pervič, da je ta kamen, ki je po velikosti srednji maslenki ali puternici podoben, komisija slavnega „Atheneuma" v Parizu za silno žlahen, veliko vreden kamen spoznala, kar smo sami brali v protokolu od 18. junija, kjer komisija pravi: 1) da se ji zdí kamen ta tak, da mu ga ni para v lepoti, teži, velikosti in gotovo tudi v vrednosti njegovi ne („un objet unique par sa beauté, son poids, son volume et sans doute sa valeur") in 2) da ima vse fizične lastnosti demantove in vse znamenja najlepših doslej znanih demantov („des plus beaux diamants connus"). Preiskavala je ta komisija kamen po vseh načinih umetnosti in je našla, da po areometru Niholsonovem vaga 168,82 centigramov (po navadni vagi čez 10 lotov); špecifična teža njegova je 3,56, tedaj tista kakor demantova; sila sila terd je; žarkolóm mu je enojni, po drugem mnenji pa dvojni; elektrike je steklene, in po kemijski preiskavi Boillotovi, izverstnega kemikarja parižkega, ima ogeljca v sebi („contient du carbone"), kteri je tudi obstojen del diamantov. Po vseh teh preiskavah je komisija izrekla gori povedano razsodbo o tem kamnu, kterega lastnik je gosp. Dupoisat, kterega tudi potni list, od policije v Parizu podpisan, imenuje portugiškega majora. Kupil je gosp. Dupoisat ta kamen po dražbi v zapuščini nekega indiškega guvernerja z mnogimi drugimi kamni in rudninami vred, pa dolgo sam ni vedil, kaj je kupil in kaj ima, ker kamen ni bil brušen, brez brusa pa tudi demant nič ni. Kamen je po sodniških spričbah pravična lastnina Dupoisat-ova; ker pa mu je dnarja manjkalo, ga dati umetno brusiti, je na priporočilo gospod Bedinovo gosp. Ambrož posodil Dupoisatu potrebni dnar proti ti

pogodbi, da je tudi on deležnik kamna, kterega cenijo za 3 milijone goldinarjev srebra na prodaj. Vsi lastniki s kemikarjem Boillot-om vred so zdaj na Dunaji, kamor se je tudi gosp. Ambrož podal; po njegovih telegrafnih naznanilih je kamen tudi na Dunaji za to spoznan, za kar ga je spoznala parižka komisija. — Vse to so resnične dogodbe, in dragoceni kamen je zgolj kupčijska reč. Da bi bilo političnih naklepov vmes, je laž, kakor tudi to, da so Dupoisata in njegove ljudí na Dunaji zaperli. Toliko za danes o tem kamnu, kterega bi bili že gotovo ljubljanski hudi in dobri jeziki brez plačila zbrusili, če bi ne bil Ludevik Berquem iz Brügge-a že leta 1475 znajdel umetnosti demante brusiti! — Kontrakt za gazno osvečavo ljubljanskega mesta je bil včeraj podpisan.

Novičar iz raznih krajev.

Iz Dunaja. Presvitli cesar in presvitla cesarica sta silno lepo cerkveno obleko darovala cerkvi v Marijnem Celju v spomin obhajanja sedemstoletnice utemeljenja te božje poti v letu 1857.

— Po sporočilu dunajskega nadškofijstva so se začele 5. t. m. v vseh dunajskih cerkvah molitve za srečen porod presvitle cesarice. Enako se opravljajo molitve za to v katoliških cerkvah celega cesarstva.

— Perve 3 mesce tega leta je bilo na vseh poštah cesarskih skupaj 14 milijonov 923 tavžent in 900 pisem oddanih; 629 tavžent in 300 več kakor 1857.

— C. kr. dnarstveno ministerstvo je dalo na znanje, da bodo dobile v kratkem deželne dnarnice in davkni uredi zalogo dnarjev avstrijanske veljave. Tem dnarnicam je pripušeno, nove dnarje za druge zamenjevati, ki so po postavi v obteku, toda samo take, kteri so dobrega srebra.

— C. kr. dnarstveno ministerstvo je izdalo 3. julija občen predpis za vse očitne dnarnice, urede, računske in kontrolne oblastnije, iz kterega posnamemo, da ima od 1. novembra 1858 novi dnar avstrijanske veljave edini dnar v celem cesarstvu biti, s kterim se vse plačila in rajtenge opravljajo. Poslednjega dné oktobra 1858 bodo vse dnarniške bukve in rajtenge sklenjene in zapiše se za vsacih 100 fl. sedanjega dnarja 105 fl. novega va-nje. Od 1. novembra 1858 se imajo vsi deržavni dohodki in stroški na novi dnar prepisati in rajtenge se bodo vse po ti veljavi delale. Dokler se morajo bankovci namesti gotovega dnarja jemati, se imajo, dokler ne bodo preklicani, po merilu od 105 fl. novega dnarja za 100 fl. dosedanjega jemati in za plačilo dajati. Vsi cesarski davki za leto 1859 se bodo že po novem dnarju plačevali.

Iz Ogerskega. Iz Tokaja in drugih straní ogerskih se piše, da so vinogradi po lanski preveliki suši in letošnji zimi silno terpeli. Vina bode tedaj letos tukaj manj kot lani, in tako bo cena lanskemu vinu gotovo poskočila. (Gosp. list.)

Iz Bačke. V Starih Bečah so miši tako žita pokončavale, da jim je mogla ondašnja gosposka vojsko napovedati. Zapovedala je tedaj, da je mogel vsak ondašnji hišni gospodar šesterih sosesk najmanj vsaki dan 10 miš v županovo hišo odrajtati. In tako so nek v kratkem okoli 300,000 miš pokončali.

Iz Černe gore. „Agramer Ztg.“ piše: Černogorci se bojé, da bi jih Turki na južni strani ne prijeli, ker jih je okolj Škodre veliko zbranih. Zavoljo tega je Černiška nahija vedno na straži, vse delo na polju je nehalo, ob škodraškem jezeru so straže postavljene, strelivo in orožje je na odločenih krajih pripravljeno in zadnjič je povelje dano, da ne smé nihče, ko se začne sovražnik približevati, na brambo svoje hiše ali nevarnosti najbližjega sela misliti, temveč mora slednji v dupilske in gradjanske tabore iti, kamor bo knez Danilo sam prišel, se boja udeležit. Al tega se Černogorcom ni bati. Turška vlada je namreč dotične vlade, zlasti francozko, zagotovila, da se Černi gori zavoljo tega, da toliko turških vojakov na njeno mejo prihaja, nič ni treba bati, turška vlada ni imela namena, to kneževino obleči in nehala je, vojakov tjè pošiljati.

— „Ost-D. P.“ piše, da v Černi gori vse veselja poskakuje. Ruski konzul je šel namreč 27. junija iz Dobrovnika v Cetinje, in je prinesel Danilu 27 tavžent cekinov, kterih Rusija že tri leta ni več pošiljala.

Iz Rusije. V Estlandu so se kmetje spuntali. Gnalo jih je v to poželjenje po prostosti in niso mogli čakati, da bi jim bila iz Petrograda poslana. Punt je silno razširjen in bati se je, da bi se tudi v Liflandu in Kurlandu ne unél, ako ga vojaščina ne zaduší.

Iz Nemškega. Iz Lipnice 2. jul. Štirnajst dní sem so vsi učenci vseučiliša strašno razkačeni. Zberajo se, kričé in razsajajo in tudi gerdo zabavljati so začeli. Vsega tega je nek tačasni rector magnificus kriv, kakor si mladost domišljuje, ker je nekega mladega bogoslovca posvaril, ki je med ukom se nespodobno obnašal. To je bilo študentom preveč, in ker so še štiri njih tovaršev zaperli, so tako začeli razsajati, da je bilo treba vojakov pripraviti. Pa vihár se je vlegel, hvala Bogu, in kmalo bo zopet vse pri starem.

Iz Italije. Iz Rima. Francozki general Goyon je dal, ker so se nekaj časa sem Rimci in Francozi pisano gledali, na znanje, da bo vsacega, ki ga bodo prijeli, francozka vojaška sodnija sodila, in opomnil je še, da je on višji poveljnik francozkih in rimskih vojakov v Rimu in da se mu mora enaka čast skazovati kakor papežu in kardinalom.

Iz Francozkega. 7. julija je bila 8. sêja konferencijska. Kaj in kako se pa sploh godí v teh konferencijah, se ne vé nič gotovega. V sedmi sêji so bile, kakor se sliši, važne rečí rešene. Angležki pooblastenec je podal nek občert zastran osnove Moldove in Valahije, kteri je francozkemu nasproten in zvé se o njem, da ne zahteva v resnici zedinjenja teh dežel, puša jima pa vendar nekako samostojnost. Moldovski in valahijski divan bota zbrala odbor izmed obojih deželnih zbornikov, kteri bo nekaka vez med obema deželama. Gotovo je, da je bilo v 7. sêji sklenjeno, da se imate Moldava in Valahija imenovati „zedinjene podonavske knežije“ in eno narodno zastavo (bandero) imeti.

— Černi oblaki, ki so dalj časa na političnem obnebju viseli, so se poslednje dní nekoliko razšli in vse se je na bolje obernilo. Strah je minul, časniki si več ne zabavljajo in krik po vojski je omolknil. Omenili smo že poslednjič depešo, ktero je poslal Valevski v Frankobrod; danes pa zvemo, da je poslal enako sporočilo vsem francozkim poslancom in zagotovlja v njem, da francozka vlada ne želí ničesa bolj, kakor mir in prijatelstvo.

Iz Turškega. Slišati je, da bo šel Ali paša kot pooblastenec h konferenciam v Pariz namesti Fuada; ako se to zgodí, bodo imeli Francozi zopet enega prijatla več, ki bo v njih rog trobil.

— Turki so v Džeddah-u poleg Meke 15. junija francozkega konzula in njegovo ženo, angležkega konzula in 20 kristjanov poklali.

Iz Amerike. Serditost Amerikancov do Evropejcov je odjenjala.

Pogovori vredništva. Gospod J. B. na R: „Zgodovine“ ni prišlo še dosihmal več na dan.

Odgovorni vrednik: **Dr. Janez Bleiweis.** — Natiskar in založnik: **Jožef Blaznik.**